

Úskalia pri preklade dysfemizmu *con* a jeho derivátov z francúzskeho do slovenského jazyka

Lucia Ráčková – Dagmar Veselá

Filozofická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

lucia.rackova@umb.sk

dagmar.vesela@umb.sk

Kľúčové slová: Joseph Incardona, *Derrière les panneaux il y a des hommes*, preklad, nadávky, dysfemizmus

Key words: Joseph Incardona, *Behind the panels there are men*, translation, swear words, dysphemism

Úvod

V predkladanom článku interdisciplinárnej povahy by sme rady načrtli problematiku prekladu expresívneho výrazu *con* a jeho derivátov *conne*, *connard*, *connasse*, *connerie*, *déconner*, *Ducon* z francúzskeho do slovenského jazyka, a to v priestore súčasného čierneho románu *Derrière les panneaux il y a des hommes – Za značkami sú ľudia*¹ od švajčiarsko-sicílskeho autora J. Incardonu. Román vyšiel v roku 2015 vo francúzskom vydavateľstve Finitude. Svoju výskumnú pozornosť tak zameriame na spojitosť literatúry, expresívnej lexiky a jej prekladu. Len dodáme, že vybrané dielo, a ani iný román od J. Incardonu, ešte neboli preložené do slovenčiny. Výsledky tohto výskumu tak môžu poslúžiť budúcemu prekladateľovi ako východisko k, podľa nášho názoru, náročnému a špecifickému synchrónnemu prekladu.

1 Obscénna lexika ako prekladateľský problém

Vulgárna lexika ako taká je v lingvistických prácach frankofónnej, ale aj slovenskej proveniencie značne marginalizovaná. Prítom definície a kategorizácie časti slovnej zásoby s expresívnym prvkom by boli veľmi nápomocné prekladateľom a tlmočníkom, pre ktorých je prevedenie obscénnej lexiky z východiskového do cieľového jazyka viac než náročné a ide o skutočný prekladateľský problém. V nadväznosti na Vilikovského (1984, s. 130) len pripomenieme, že expresívna lexika patrí do tzv. jazykovej špecifiky každého jazyka a nesie teda v sebe významný kultúrny aspekt, na čo samotný prekladateľ alebo tlmočník nesmie zabúdať. „Prekladateľ ovplyvňuje významnou mierou úroveň prekladu. Stáva sa dôležitým nástrojom transferu jazyka a jeho kultúrneho aspektu so všetkými nuansami“ (Mešková, 2016, s. 275).

Slovenská lingvistika zároveň nebola vždy jednotná v otázke, či v prípade expresívnej lexiky ide o spisovné alebo nespisovné vyjadrovacie prostriedky. Zastávala názor, že v priestore umeleckej literatúry a románu by mali byť len spisovné slová. „Obdobie reálneho socializmu bolo špecifické tým, že do umeleckej činnosti výrazne zasahovala ideológia. (...) Prekladatelia riešili dilemu, ako zachovať výrazovú hodnotu diela a zároveň uspokojiť umelo vytvorené štandardy, ako napríklad vyššie spomínanú Stalinovu stať (Bachledová, 2018, s. 23–24). Hoci konštatovanie týkajúce sa spisovnosti platilo pre tradičnú koncepciu románu a budovanie socializmu, v období postmodernity a po uvoľnení pomerov v spoločnosti zaznamenávame v literárnych textoch expresívnu lexiku typickú pre hovorový štýl stále častejšie. Zmieňuje sa o tom okrem iných aj Patráš: „(...) súčasná literatúra ponúka viacero možností na tvorivé experimentovanie predovšetkým v oblasti jazyka a kompozície. Funkčné

¹ Názov do slovenčiny preložila M. Zázrivcová (2022, s. 49).

prekonávanie hraníc *tabu* (napr. aj prostredníctvom obscenity-vulgárnosti) môže „tlačiť“ na reštruktúrovanie kategórií vkusu, hodnoty a zmyslu umenia“ (1997, s. 136).

Dokonca ani otázka začlenenia umeleckého štýlu do spisovného jazyka nebola vždy jednoznačná, keďže ide o heterogénny jazykový prejav. „Začlenenie umeleckého štýlu do systému štýlov spisovného jazyka sa opodstatňovalo aj tým, že ako funkčný jazykový štýl sa umelecký štýl uplatňuje v kultúrno-spoločenskej sfére styku, v ktorej jazykový prejav (slovesné umelecké dielo) má na adresáta pôsobiť aj emocionálno-esteticky“ (Findra, 2004, s. 199). Dolník sa o slovách s nadmernou mierou expresivity verzus spisovnosti vyjadruje takto: „Subštandardné slová sú charakterizované tým, že sa pri nich zreteľne uvedomuje ‚nedostatok spisovnosti‘, čo je motivované – ako to klasifikácia naznačila – ich blízkosťou k slangom, vysokou mierou expresivity, ako aj neadaptovanosťou cudzích výrazov. Doménou ich používania sú, prirodzene, neverejné, neoficiálne a nepripravené prejavy“ (Dolník, 2007a, s. 209–210). Prítomnosť expresívnych výrazov pritom už dávno nie je len záležitosťou ústnych prejavov a nižších spoločenských vrstiev. „Expresívny príznak považujeme za súčasť obsahovej zložky jazykových prostriedkov. Ak napr. prekladáme text z jazyka do jazyka, treba pri adekvátnom, plnohodnotnom preklade preložiť expresívny výraz príslušným expresívnym slovom, výrazom. Ak by sme sa uspokojili iba s preložením elementárnym, obsahovým – bez štylistických, expresívnych hodnôt výrazov, resp. textu – potom by to nebol preklad na úrovni a nevyjadroval by ani plnú mieru informácií“ (Ivanová-Šalingová, 1970, s. 157).

Dalšia otázka, ktorá sa vynára pri preklade expresívnej lexiky, súvisiaca aj s jej kultúrnou podstatou, je spojená s nepreložiteľnosťou tohto typu lexiky: „(...) otázka preložiteľného a nepreložiteľného vždy bola a bude v popredí záujmu translológie“² (Kovács, 2020, s. 191). To, ako sa pociťujú vulgarizmy, je záležitosťou individuálnou, súvisiacou s vnímaním lexém jednotlivcom, ktoré závisí aj od generačného a iného zaradenia osôb sociálnej povahy. Významnou je v tomto kontexte aj kultúrna vkorenenosť expresívnej lexiky. Napríklad v arabskej kultúre ide o ešte väčší problém nepreložiteľnosti, keďže expresívne výrazy, užšie vulgarizmy, nie je prípustné používať v písomnej forme jazyka. V priestore slovenského a francúzskeho vnímania dysfemizmov ide o väčšiu toleranciu tohto typu lexiky vo francúzskej kultúre. Domnievame sa, že v opačnom smere, pri preklade pôvodnej slovenskej románovej tvorby do francúzskeho jazyka, bude paleta expresívnych výrazov použitých v pôvodnom diele oveľa užšia ako v prípade francúzskej románovej tvorby prekladanej do slovenčiny. Na tomto mieste si dovoľíme tiež poznamenať, že nie všetky vulgarizmy sú negatívne zafarbené. Existujú aj pozitívne vnímané vulgarizmy.³

Sila čierneho románu, podkategórie detektívneho románu, kde zaradíme román, ktorý je predmetom našej analýzy, spočíva práve v jazyku. Zázrivcová v tejto súvislosti uvádza: „Mnohé pasáže textu, najmä tie, ktoré opisujú prázdnu existenciu, ktorá už viac nemôže nájsť dôvod prečo žiť, chladnú a bezcitnú sexualitu, zlostné a násilné konanie, sa človeku môžu protivíť alebo dokonca ho šokovať, pretože všetko je napísané bez priklášlenia, neobyčajne drsným spôsobom. Jazyk postáv, ale tiež rozprávača, je miestami neuveriteľne obscénny, vulgárny (...)“⁴ (Zázrivcová, 2021, s. 221). Autor využívaním obscénnej lexiky, ktorá je prirodzenou súčasťou jazyka a nepatrí len do hovorového prejavu, vytvára ďalšiu vrstvu modelovania reality a u čitateľa vyvoláva istý efekt šoku. „Šokujúce scény, znepokojujúce obrazy,

² „(...) la question du traduisible – intraduisible a toujours été et sera sans doute toujours sur le devant de la scène des études traductologiques“ (preklad do slovenčiny autorky).

³ V období postmoderny existujú aj pozitívne citovo zafarbené vulgarizmy, ako napr. jebačka vo význame krásavica, pohlavne príťažlivá žena (Zelený et al., 1999, s. 22).

⁴ „De nombreux passages du texte, surtout ceux décrivant l’existence vide qui ne peut plus trouver sa raison de vivre, la sexualité froide et insensible, les pratiques coléreuses et violentes, peuvent déplaire, voire choquer, car tout est écrit sans filtre embellissant, d’une manière excessivement crue. La langue des personnages mais aussi celle du narrateur est, par endroits, profondément obscène, vulgaire (...)“ (preklad do slovenčiny autorky).

ale zároveň výstižné a odhaľujúce, sú vyrozprávané stručným, suchým, ostrým a fragmentárnym štýlom, drsným a mimoriadne obscénnym jazykom, ktorý je odrazom vybraného prostredia (ne-miesta)⁵ (Zázrivcová, 2021, s. 226). Používaný jazyk je taktiež odrazom prostredia, v ktorom sa dej odohráva. Ide o diaľnicu, jej odpočívadlá, rozhorúčený augustový asfalt, neosobné vzťahy. A práve táto diaľnica je vynikajúcim priestorom na zobrazenie prítomnosti a jej páľčivých spoločenských problémov, ako nezákonná migrácia, prostitúcia či alkoholizmus. „Je to práve táto očividná snaha o konštruovanie, fikcionalizáciu prítomnosti, ktorá je hlavnou črtou románu Josepha Incardona“⁶ (Malinovská, 2020, s. 9). Prekladateľ pri etape tvorby prekladateľského riešenia by nemal obísť ani fakt, že ide o súčasný román zobrazujúci prítomnosť, a tomu by mal prispôbiť aj zvolené výrazové prostriedky.

2 Na ceste k prekladateľským riešeniam

Cieľom výskumu translátologického a sociolingvistického charakteru je, ako sme už naznačili vyššie, predstaviť návrhy prekladateľských riešení dysfemizmu *con* a jeho odvodenín v priestore už uvedeného najlepšieho detektívneho románu roku 2015⁷. Budeme postupovať metódami identifikácie vybraných dysfemizmov v texte a ich analýzy. Tvrdá realita prítomnosti, drsnosť devianta Pascala či bolesť rodičov obetí sa reflektuje v prehovoroch neosobného rozprávača i postáv. Spisovateľ Joseph Incardona je zároveň scenáristom a režisérom a expresívne výrazy sa pochopiteľne nachádzajú aj v jeho filmovej tvorbe.

Vychádzajúc z nazerania na problematiku prekladu zo strany Tytlera (1791) si myslíme, že preklad má byť verný obsahu a štýlu originálu a zároveň mať ľahkosť vyjadrovania východiskového textu. Podrobnejšie sa k tomuto problému vyjadruje Dolník: „Pohľad na spracovanie cieľovojazykového komunikátu ako na interlingválnu transštylizáciu, ktorá sa chápe ako analogická štylizácia, čiže ako štylizáčne uchopenie danej látky v tom zmysle, v tom duchu ako v pôvodnom jazykovo-kultúrnom prostredí, vystihuje všeobecnú podstatu prekladania v takom rozpätí, v akom sa vyskytuje v translačnej praxi. Analogická štylizácia predpokladá interpretáciu pôvodnej štylizácie. Možné rozdiely v štylizácii sú prvým determinantom rozpätia analogickej štylizácie. Druhým determinantom sú možné rozdiely v určovaní funkcie translácie. Tieto determinanty vymedzujú extenziu analogickej štylizácie, čiže rozsah možností, ktoré sa viažu na analógiu v spomínanom zmysle. Prvkami tejto extenzie sú možné komunikátové ekvivalenty“ (2007b, s. 24).

Ako teda dysfemizmus *con* a jeho deriváty analogicky preložiť do cieľového jazyka – slovenčiny a zachovať pritom ráz pôvodného východiskového textu – francúzštiny? Aké prekladateľské postupy budeme pritom využívať? Pred samotnou analýzou ešte predstavíme definíciu dysfemizmu, pôvod slova *con* a jeho odvodenín a pokúsime sa o kategorizáciu v rámci expresívnej lexiky.

Dysfemizmus sa vo všeobecnosti definuje ako „slovo so silne negatívnym citovým zafarbením používané namiesto jemnejšieho alebo neutrálneho výrazu“ (Slovník JÚLŠ SAV, 2022). Jemnejším výrazom ako výraz *con*, ktorý bezpochyby chápeme ako dysfemizmus, je napr. slovo *bête* – *hlúpy*. Zelený et al. v *Najkratšom slovníku slovenského jazyka* (1991) klasifikujú expresívne výrazy z hľadiska spoločenského tabu na štyri kategórie, a to slová tabu, silne vulgárne, vulgárne a slabo vulgárne (Zelený et al., 1991, s. 69–70). *Con* a jeho odvodeniny zaraďujeme medzi slová vulgárne až silne vulgárne. Navyše, mieru expresívnosti výrazu *con* podčiarkuje aj fakt, že nepatrí len do kategórie dysfemizmov označujúcich fyzické a psychické

⁵ „Les scènes choquantes, les images bouleversantes, mais en même temps significatives et révélatrices, sont racontées dans un style bref, sec, tranchant et fragmentaire, par le langage cru et profondément obscène qui est fonction d'un milieu (non-lieu) choisi.“ (Preklad do slovenčiny autorky.)

⁶ „C'est justement ce souci flagrant de construction, de fictionnalisation du présent qui est le trait principal du roman de Joseph Incardona.“ (Preklad do slovenčiny autorky.)

⁷ Grand prix de littérature policière française.

poruchy (Jay, 2009, s. 154), ale vzhľadom na svoj pôvod aj medzi vulgarizmy so sexuálnym podtónom, ktorými sa označuje ženské pohlavie (*LINGEA*, 2009). Tento význam si zachovala najmä odvodenina *connasse*, ktorá, ako uvidíme ďalej, má najnegatívnejší význam v rámci týchto derivátov s odlišným stupňom inherentnej expresivity prítomných vo vybranom románe. Silnú vulgárnosť analyzovaných lexém potvrdzuje aj fakt, že: „Na najvyššom tabuizovanom stupni stoja vulgarizmy (skr. vulg.), slová, slovné spojenia, frazémy, ktoré pomenúvajú sexuálne orgány, názvy intímnych častí tela, sexuálne činnosti, ako aj oblasť vylučovania (...)“ (Gavurová, 2010, s. 171). Musíme tiež konštatovať, že na rozdiel od iných francúzskych dysfemizmov, napr. často používaného subštandardného slova *merde*, ktoré ale nebolo predmetom nášho záujmu v predmetnej štúdii, dysfemizmus *con* a jeho deriváty neprešli procesom devulgarizácie a stále sa pociťujú ako veľmi expresívne, so silným negatívnym nábojom a v procese komunikácie zraňujúce.

Čo sa týka etymológie slova *con*, online slovník *La langue française* (2022) uvádza dvojaký pôvod: z latinského *cunnus* (púzdro, pošva, analogicky vulva) a zo starofrancúzskeho *conil* (ide o ľudovú etymológiu), ktoré označovalo zajaca a zároveň ženské pohlavné orgány, pričom v tomto prípade sa odvoláva na latinské slovo *cuniculus* (zajac, nora). Adjektívny tvar *conne* vo význame *stupide – hlúpa, sprostá* začal používať v roku 1831 romantický spisovateľ P. Mérimée (*La langue française*, 2022). Výskyt slova *con* v umeleckej literatúre je tak oveľa starší, ako sa zdá na prvý pohľad. V roku 1928 vyšiel erotický román L. Aragona *Le Con d'Irène*. Výraz *con* nájdeme aj u J.-P. Sartra, R. Queneaua a mnohých ďalších. Čo sa týka žánru detektívny román, expresívna lexika ako taká, vrátane *con* a jeho odvodenín, je prítomná aj v sérii príbehov o *San Antonioví* od F. Darda.

Na tomto mieste je potrebné poznamenať, že vo francúzštine sa tento typ slov označuje ako *gros mots* – nadávky a vyvoláva u príjemcu väčšinou negatívne až urážlivé asociácie. Je potrebné ich odlišiť od tzv. *jurons*, ktoré vytvárajú príjemnejšie asociácie u recipienta. V slovenčine ich tiež prekladáme ako nadávky, prípadne (za)hrešenia, (za)kliatia (*LINGEA*, 2009). Ide napr. o výraz *tonnerre de Brest* používaný kapitánom Haddockom zo známeho komiksu *Tintinove dobrodružstvá*. Používa sa podobne ako francúzsky hovorový výraz *zut – doparoma, dočerta, dokelu* (*LINGEA*, 2009). *Gros mot*, ktoré sa používa v podobných kontextoch ako *tonnerre de Brest* a *zut*, je *putain*. Do slovenčiny sa prekladá ako *kurva, do riti* (*LINGEA*, 2009). V tej istej komunikačnej situácii najvulgárnejší frankofónni hovoriaci povedia napr.: *Putain, j'ai oublié mes clés!* Tí slušnejší a menej vulgárni sa vyjadria: *Zut, j'ai oublié mes clés!* alebo zaujmú svoj postoj archaickejším spôsobom pomocou tzv. *juron*: *Tonnerre de Brest, j'ai oublié mes clés!*⁸ Aj keď medzi *gros mots* a *juros* existujú isté paralely: „Nadávky, rovnako ako zahrešenia, sa vyslovujú (častejšie ako píšu) v situáciách, kde emócia, vo všeobecnosti negatívna, má prednosť pred rozumom, ako je bolesť, hnev, sklamanie atď.“⁹ (Zaremba-Huzsvai – Zaremba, 2020, s. 159).

Ako sme už naznačili v úvode, mnohí slovenskí lingvisti a translatológovia sa, možno aj z morálneho presvedčenia, tejto tematike vyhýbajú a predstavujú ju len skratkovito. Prvý a zatiaľ jediný, už spomenutý slovník slovenských vulgarizmov pod názvom *Najkratší slovník slovenského jazyka* (1991) zostavil kolektív A. Zeleného. Pri hľadaní prekladateľských ekvivalentov môžu byť nápomocné aj práce *Slovník slovenského slangu* (1993) od B. Hochela a *Slovník slangu a hovorovej reči* (2014) od P. Oravca. Vzhľadom na nevyhnutnosť prekladať jazykové prvky súčasného francúzskeho jazyka prvkami súčasného slovenského jazyka

⁸ *Doparoma, zabudol som si kľúče!/Tristo hrmených, zabudol som si kľúče!* Obdivne riešenia navodzujú atmosféru zvukového efektu, ktorý vzniká pri hrmení (Parom/Perún je slovanský boh hromu) a svojou obraznosťou ako aj archaickým rysom sa najviac približujú k francúzskemu zakliatiu *Tonnere de Brest!*, ktoré odkazuje na mimoriadnu meteorologickú udalosť (hromobitie) pred viac ako 300 rokov v Bretónsku.

⁹ „Les gros mots, au même titre que les jurons, sont prononcés (plutôt qu'écrits) dans des situations où une émotion, généralement négative, prend le pas sur la raison: douleur, colère, déception, etc.“ (preklad do slovenčiny autorky)

považujeme za nosnú prácu P. Oravca, ktorá predstavuje aktuálnejší pohľad na expresívnu lexiku, keďže ide o rýchlo sa rozvíjajúcu časť lexiky, podliehajúcu mnohým zmenám v chápaní jednotlivca, ale aj daného jazykového spoločenstva.

O ťažkostiach s hľadaním koncepcie a vôbec zdrojov o pejoratívnej lexike v slovenskej lingvistike sa vo svojej diplomovej práci zmieňuje prekladateľka Račková: „Okrem vulgarizmov jazykovedci hovoria aj o tabuizovanej (tabuovanej, tabuovej) lexike, nadávkach, obscénnych, háklivých, hrubých, neslušných či škaredých slovách. Okrem nich niektorí jazykovedci rozlišujú aj pejoratíva, dysfemizmy a u Mistríka sa stretávame aj s familiarizmami, medzi ktoré zaraďuje okrem slov prevzatých z iných jazykov aj mnoho vulgárnych a tabuových slov. Pomerne veľké množstvo takýchto skupín slov a nedostatočne presné kritériá, podľa ktorých autori expresívne výrazy do jednotlivých skupín zaraďujú, spôsobujú, že niektoré slová nachádzame ako typických reprezentantov dvoch skupín naraz, alebo ich autori medzi sebou zaraďujú do rôznych skupín“ (2018, s. 18). Autorka ďalej poznamenáva: „Pri voľbe vhodných vulgarizmov napríklad v prípade prekladu preto treba brať do úvahy okrem samotného slova situáciu, okolnosti použitia a kontext“ (2018, s. 24). Aby boli výsledné prekladateľské riešenia adekvátne, je potrebné brať do úvahy nielen sémantický význam slov zadefinovaný slovníkmi, ale aj konkrétne použitie a pragmalingvistické vlastnosti dysfemizmu v kontexte originálu.

3 Definície dysfemizmu *con* a jeho derivátov

Incardona, ako uvidíme ďalej, expresívnymi výrazmi s negatívnym významom nešetří. *Con* a jeho deriváty majú vo vybranom literárnom texte negatívne citové zafarbenie.

V nadväznosti na delenie *gros mots* podľa Kovácsa (2020, s. 161) konštatujeme, že v našom korpuse sa nachádzajú tzv. vulgárne substitúty štandardných termínov, vrátane nadávok a ide zväčša o jednoduché lexémy, a teda jednoslovné pomenovania.¹⁰

Mešková vo svojom článku venovanom obscénnej lexike akcentuje, že „(...) je veľmi dôležité poznať význam vulgárnych výrazov vo východiskovom jazyku, je nevyhnutné poznať nuansy ich významov, identifikovať ich v kontexte a nájsť príslušné ekvivalenty v cieľovom jazyku. Je potrebné zdôrazniť, že prekladateľ musí poznať širokú škálu synonym týchto vulgárnych lexikálnych jednotiek“ (Mešková, 2016, s. 267).

Vzhľadom na spomínanú dôležitosť znalosti významov jednotlivých derivátov *con* sa predtým, ako prinesieme prekladateľské riešenia, pozrieme na ich definície v slovníku *Dictionnaire du français* (1999). Pri slovách *con/conne*, ktoré sa zaraďujú do veľmi hovorového štýlu¹¹, sa najprv uvádzajú adjektívne významy: 1. *très bête* – veľmi hlúpy, synonymum *crétin, idiot* – kretén, idiot, 2. *ridicule* – smiešny, sprostý. Pri podstatnom mene *un con/une conne* je uvedený jeden význam: *une personne très bête* – veľmi hlúpa osoba, synonymum *imbécile* – imbecil. Hneď za týmito definíciami nachádzame spojenie *à la con* definované ako *inepte* – plytký, bezduchý, nezmyselný. *Un conard/connard* má len jeden podobný význam, a to *homme, garçon très bête, crétin* – veľmi hlúpy muž alebo chlapec, kretén. Autori ako synonymum uvádzajú *imbécile* – imbecil. Ďalším slovníkovým heslom je *connasse*, ktoré sa používa len pre osobu ženského rodu, akoby ženský pendant slova *connard*, a teda vo význame *fille, femme très bête, crétine* – veľmi hlúpa žena alebo dievča, kreténka, synonymum je *imbécile* – imbecilka. *Connerie* má dva významy, prvý je *caractère de ce qui est con* – a teda vlastnosť toho, čo je hlúpe. Druhým významom je *une bêtise* – hlúposť. Ako synonymum spojenia *dire des conneries* Rey-Debove et al. (1999) uvádzajú sloveso *déconner*. Toto sloveso sa taktiež zaraďuje do veľmi hovorového štýlu. Má až tri významy: 1. *dire ou faire des bêtises, des absurdités; débloquer* – hovoriť alebo robiť hlúposti, 2. *plaisanter; blaguer, rigoler* –

¹⁰ Kovács ešte v tejto kategórii rozlišuje zložené lexémy (viacslovné pomenovania). Do iných kategórií zaraďuje citoslovčia a syntaktické konštrukcie.

¹¹ Style très familier.

žartovať, vtípkovať 3. *mal fonctionner – nefungovať* v zmysle *fungovať zle*. Expresívnejšie významy *con* a jeho derivátov je možné pozorovať v online slovníkoch, ktoré uvádzajú príklady prekladu tituliek filmov. Často v prekladateľských riešeniach ani neodlišujú medzi rodmi vo východiskovom a cieľovom jazyku, napr. *Je n'ai pas besoin de cette conne*. prekladajú ako *Nepotrebujem tieto sračky* (Glosbe, 2022). Považujeme za dôležité poznamenať, že na používanie mužského rodu bez rozdielu v prípade *con* upozorňuje aj samotný *Dictionnaire du français* (1999, s. 192), ktorý uvádza spojenia *elle est conne* a *elle est con* ako rovnako správne.¹²

Pokiaľ ide o slovenské ekvivalenty, slovník *LINGEA* (2009) uvádza pri substantívnom hesle *con/conne* ako prvý preklad *piča* vo význame prirodzenie. Ďalšími ekvivalentmi sú *sprosták/hlúpak/truľo*. *Petite conne* je *hlupaňa*. Adjektívum *petite* antepouje *conne*, keďže výraz nemôže figurovať samostatne na začiatku vety. Zároveň ho mierne zjemňuje, stále však ide o negatívne citovo zafarbené slovo. *Francúzsko-slovenský slovník* o niečo staršieho dáta (Porubská – Gründlerová, 2002) uvádza ekvivalenty *hlupák, idiot, debil, krava*. Nemenej zaujímavé sú ekvivalenty z *Francúzsko-slovenského slovníka* (Liščáková et al., 1983), a to *chmuľo, truľo, hlupák, vôl, trkvas*, avšak ide napospol o nadávky s archaizujúcim príznakom, a teda nevyužiteľné, alebo len vo veľmi obmedzenej miere, pri preklade pôvodného diela z roku 2015. Pre adjektívum nájdeme v slovníkoch *LINGEA* (2009) a *Francúzsko-slovenskom slovníku* (1983) významy *sprostý, hlúpy* a vo *Francúzsko-slovenskom slovníku* (2002) významy *sprostý, debilný, idiotský*. Pri výraze *à la con* uvádza *LINGEA* (2009) významy *sprosto, hlúpo* a *Francúzsko-slovenský slovník* (2002) význam *hlúpy*. Ako vidieť, tieto dva slovníky spracúvajú daný výraz nesúrodo a nevyčerpávajú. *Faire le con, jouer au con* znamená *robiť somariny* (*LINGEA*, 2009). *Conard/connard*¹³ je *kretén, debil, pako* alebo vo funkcii prídavného mena *hlúpy, primitívny, sprostý*. Podobne je definovaný výraz *connerie – sprostosť, hlúposť, somárčina, somárstvo* a analogicky k tomu *faire des conneries* znamená *robiť sprostosti* (*LINGEA*, 2009). *Francúzsko-slovenský slovník* (2002) *connerie* označuje za vulgárne slovo s významom *sprostosť, kravina, blbosť, volovina*. Podobne definuje *connerie* aj *Francúzsko-slovenský slovník* (1983), a to ako *sprostosť, konina, blbosť*. Ako vulgárny francúzsky výraz autori slovníka *LINGEA* (2009) uvádzajú *conasse/connasse* s významom *ťapa, hlupaňa, piča*. Sufix *-asse* označuje niečo veľké (Guiraud, 1965, s. 79), a tak *conasse* je niečo ako „*grande conne*.“

4 Analýza a zistenia

Pred analýzou samotných komunikátov sumarizujeme informácie o frekvencii *con* a jeho derivátov vo výskumnej vzorke. Detegovali sme 60 výskytov týchto dysfemizmov realizujúcich sa v 55 vetách Incardonovho románu. Prevažuje trojica *con/conne/à la con*, ktorá sa v texte nachádzala až 40-krát (15-krát *con* ako podstatné meno, 12-krát *con* vo funkcii prídavného mena, 8-krát *conne* vo funkcii substantíva, 2-krát *conne* vo funkcii adjektíva, 3-krát v spojení *à la con*), a predstavuje tak 67 % výskumnej vzorky. Ďalej je vo výskumnej vzorke 10-krát prítomný výraz *connerie* (17 % výskumnej vzorky), 5-krát dvojica *connard/connasse* (8 % výskumnej vzorky), 1-krát sloveso *déconner* (3 % výskumnej vzorky) a 2-krát sme zachytili aj prefixálny derivát *Ducon* (5 % výskumnej vzorky).

Sčasti sme sa pri návrhoch prekladateľských riešení opreli aj o *Slovenský národný korpus*. Nachádzalo sa tu však pomerne málo výskytov dysfemizmu *con*, napr. *Les ouvriers le traitèrent de con et d'enfoiré. – Cestári mu nadali do hlupákov a do volov*. (Bednárová, SNK, 2022).

¹² Existujú aj ďalšie deriváty dysfemizmu *con*, a to *conneau, connaud, connot, connement* (CNRTL.fr, 2022). Tie sa však nenachádzajú v priestore Incardonovho románu, ktorý bol predmetom nášho výskumu.

¹³ *Francúzsko-slovenské slovníky* (2002, 1983) neuvádzajú heslo *connard*, ani heslo *connasse*.

Vzhľadom na rozsah príspevku budeme uvádzať zo sociolingvistického a translatického hľadiska tie najzaujímavejšie príklady s cieľom poukázať na variabilnosť prekladateľských riešení toho istého výrazu. Variovanie prekladateľských riešení, a teda používanie sémantického prekladateľského postupu synonymie (Gromová, 2003, s. 66), považujeme za vhodné aj z dôvodu ľahkosti a plynulosti čítania budúceho translátu. Ponúknuté prekladateľské riešenia berú do úvahy expresivitu východiskového textu a v maximálnej miere sa ju snažia preniesť aj do cieľového textu. Rady by sme sa vyhli výrazovému zoslabovaniu, z ktorého môže vyplývať aj zánik samotnej expresivity. V priestore analýzy konkrétnych komunikátov ukážeme, že Incardonov román ponúka v procese prekladu široký diapazón expresívnej lexiky aj v slovenskom jazyku. Dodáme tiež, že expresívna lexika, a zvlášť dysfemizmy, neraz so sexuálnym podtónom, predstavujú neuralgické miesta prekladu.

V kontexte Popovičovej mikroštylistiky diela (jazykovej výstavby) (1975, s. 124–130) sa prekladateľ ako taký pohybuje na troch rovinách – výrazové zosilňovanie, výrazová zhoda a výrazové zoslabovanie. V navrhnutých prekladateľských riešeniach sme sa pohybovali najmä na poli výrazovej zhody, kde sa zaraďujú výrazová substitúcia a výrazová zámena. Pri zámene, inverzii, ide najmä o zmenu poriadku slov – slovosledu východiskového a cieľového textu. V našom prípade sme vzhľadom na charakter východiskového komunikátu výrazovú zámenu nemuseli využiť, keďže tá sa realizuje najmä v prekladoch viazaného verša. Pri substitúcii, ktorá je naším dominantným prekladateľským postupom, nahrádzame štylisticky príznakové, neopakovateľné dysfemizmy prostriedkami nielen spisovnej slovnej zásoby slovenského jazyka. Vďaka substitúcii sa do cieľového textu prenáša hovorovosť originálu.

V navrhnutých prekladateľských riešeniach budeme postupovať od najmenej expresívneho po najviac expresívny ekvivalent v priestore rôznych prehovorov. Táto os však môže byť ovplyvnená idiolektom autoriek príspevku, keďže pociťovanie vulgárnosti je značne subjektívna záležitosť. Okrem toho sme sa snažili, aby pri posudzovaní vhodnosti navrhovaných ekvivalentov z hľadiska stupňa ich expresívnosti zohrával kľúčovú úlohu popri situácii a okolnostiach použitia dysfemizmu aj samotný kontext.

V prípade *con* vo funkcii podstatného mena ponúkame rôznorodé prekladateľské riešenia. *Putain, si ce con n'était pas handicapé, il pourrait faire l'affaire, nom de Dieu.* (s. 47)¹⁴ – *Do riti, keby tento blbec nebol hendikepovaný, mohol by, nedaj Boh, urobiť biznis.* V tejto vete je možné pozorovať kumuláciu vulgarizmov a aj z toho dôvodu sme zvolili menej expresívny ekvivalent. Uprostred menej expresívnych a veľmi expresívnych dysfemizmov stoja podľa nášho názoru zvieracie podstatné mená slúžiace na hanlivé označenie ľudských bytostí. K takémuto prekladateľskému riešeniu sa prikláňame v nasledujúcom komunikáte: (...) *bande de cons, je recommencerais, j'en prendrai cent, mille, j'en prendrai autant qu'il en faudra jusqu'à ce que je sois tranquille,* (...) (s. 187–188) – (...) *banda volov, urobím to zas, vezmem si ich sto, tisíc, toľko, čo bude treba, až kým nebudem mať dost'* (...). Väčšiu expresivitu vnímame pri slovenských ekvivalentoch *debil, zmrd, idiot*, prípadne *chuj*, po ktorých sme v závislosti od kontextu siahli v nasledujúcich príkladoch: *Il se juge con, décalé* (s. 37) – *Je vyvedený z miery, cíti sa ako debil; Accrochés à votre boulot de cons* (s. 189). – *Naviazaní na vašu debilnú prácu; Un petit con lui a fracturé sa portière pour lui faucher son autoradio sur le parking* (s. 318) – *Nejaký zmrd mu vypáčil dvierka, aby mu na parkovisku šmajzol autorádio; Gros con libidineux cherchant le potentiel baisable sous l'uniforme* (s. 77). – *Nadržaný idiot, čo hľadá na pretiahnutie niekoho v uniforme; Et tu te branleras sur Youporn comme un con* (s. 144) – *A budeš masturbovať nad Youpornom ako taký chuj.* Výraz *boulot de cons* navrhujeme preložiť ako *debilná práca*, a teda pomocou adjektíva. Ide o prekladateľský postup, ktorý so sebou nesie zmeny gramatického charakteru a ktorý sa nazýva transpozícia (Gromová, 2003, s.

¹⁴ Pokiaľ je uvedené iba číslo strany, ide o román *Derrière les panneaux il y a des hommes* od J. Incardonu (Le Bouscat: Finitude 2015).

65). *Un petit con* (*petit* – malý) by bolo možné preložiť ako *zmrď*, keďže tento expresívny vulgarizmus v sebe obsahuje príznak malého, prípadne nedospelého jedinca. Takisto *gros con* je možné preložiť len expresívnym výrazom *idiot* a vynechať prídavné meno *gros* – veľký. Náročný je aj preklad poslednej uvedenej vety k substantívu *con*. Pripúšťame možnosť preložiť ho ako *chuj*, keďže toto slovo neodkazuje len na negatívne vlastnosti jedinca, ale aj na mužský pohlavný úd (*Slovník JÚLŠ SAV*, 2022).

Na nasledujúcich riadkoch predstavíme naše návrhy prekladu vzťahujúce sa na ženský tvar podstatného mena *con*, a teda *conne*. Najmenej expresívne by mohol pôsobiť preklad danej lexémy v spojení s prídavným menom *petite* – malá, ktoré mierne zjemňuje negatívny príznak samotného substantíva: *Petite conne, tu sais quoi de la souffrance?* (s. 92) – *Trúba, čo ty vieš o utrpení?* Treba dodať, že text originálu odkazuje na dospelú ženu, ku ktorej má hovoriaca kladný citový vzťah. Do úvahy mohli pripadať aj drsnejšie a zraňujúcejšie riešenia, napr. *hlupaňa* či *krava*. V ďalšom príklade sme sa rozhodli pre preklad s využitím zvieracieho podstatného mena s pejoratívnym významom: *Julie Martinez voit des morceaux de sucre se dissolvant dans une tasse de thé chaud, deux sucres qui s'éparpillent avant de disparaître dans l'estomac d'une vieille conne aux cheveux mauves* (s. 284) – *Julie Martinezová vidí ako sa kocky cukru rozpúšťajú v teplom čaji, dve kocky, ktoré sa rozplynú, predtým ako zmiznú v žalúdku starej kravy so šedofialovými vlasmi*. Analogicky by sme preložili vetu *Fille de conne* (s. 54) – *Sukina dcéra*. Tento preklad nám zároveň zo všetkých troch navrhovaných prekladov subštandardnej lexiky reprezentovanej lexémou *conne* vyznieva ako najexpresívnejší.

Zaujímavé bolo zamýšľať sa nad možnosťami prekladu a sledovať pritom predpokladanú intenzitu expresívneho pôsobenia na čitateľa aj pri dvojici *con* – *conne* vo funkcii adjektíva. Pri ich prezentácii sa budeme znovu snažiť postupovať od najmenej po najviac expresívnu jednotku. *C'est trop con. C'est vraiment trop con* (s. 172) – *Je to veľmi hlúpe. Naozaj veľmi hlúpe.*; *Mais Gérard est trop con pour identifier la source même de son excitation* (s. 115) – *Ale Gérard je príliš hlúpy na to, aby vedel, čo ho vlastne vzrušuje*. Na uvedených vetách môžeme pozorovať, že prídavné meno *con* je neraz rozvité príslovkou *trop* – príliš, ktoré zosilňuje jeho expresivitu. Druhá veta je prehovor neveriaceho Pierra, ústrednej postavy románu, k poznámkam v Biblii z pera Sylvie Mercierovej o tom, ako si želá nájsť svoju mŕtvolu dcéru a dúfa, že Boh jej pomôže. O niečo expresívnejšie prekladáme *con* rozvité príslovkou *complètement/úplne/celkom*: *Pas complètement con non plus* (s. 51). – *Tiež nie úplne blbý*. V procese hľadania prekladateľských riešení sme zistili, že *con/conne* má omnoho expresívnejší charakter vo funkcii substantíva, ako keď sa používa ako adjektívum.

Aj keď, ako sme uviedli vyššie, sa *à la con* prekladá pomocou príslovky *sprosto, hlúpo* (*LINGEA*, 2009), v priestore našej výskumnej vzorky toto spojenie odporúčame preložiť ako prídavné meno:¹⁵ *Repose tes cartes à la con et demande-lui: – Qu'est-ce que vous voulez, Pierre ?* (s. 204). – *Vylož svoje blbé karty a opýtaj sa ho: Čo vlastne chcete, Pierre?; Elle peut donc prendre le risque de se faire virer puisque son avenir est ailleurs, la permanence dans ce motel à la con étant juste utile pour payer sa semaine de vacances à Ibiza début septembre* (s. 183) – *Môže teda riskovať, že ju vyhodí, pretože jej budúcnosť je niekde inde, nepretržitá šichta v tomto sprostom moteli bola dobrá len na to, aby si začiatkom septembra mohla zaplatiť týždeň dovolenky na Ibize*.

V menšej miere v texte nachádzame ženský tvar *conne*: *Cette conne de fliquette croit qu'il n'a que ça à foutre, lui refiler des bandes-vidéo alors qu'il croule sous le boulot et la réorganisation en interne de sa franchise numéro 2?* (s. 114–115) – *Tá sprostá poliška si naozaj myslí, že nemá nič iné na práci, len jej odovzdať nejaké videozáznamy, zatiaľ čo na neho padá*

¹⁵ Ukazuje sa, že je potrebné rektifikovať informácie v slovníku *Lingea* (2009), keďže aj na základe nami spracovávanej výskumnej vzorky je možné doložiť, že spojenie *à la con* môže plniť aj syntaktickú funkciu prívlastku, nielen príslovkového určenia.

biznis aj celá vnútorná reorganizácia franšízy číslo 2? Expresivitu spojenia s *conne* môžeme vnímať aj na pozadí hovorového slova *fliquette*, ktoré na základe tohto príznaku neprekladáme ako *policajtku*, ale hovorovým slovom *poliška*.

Negatívne citové zafarbenie sa odráža aj v expresívnych výrazoch *connard* a *connasse*. Vyplýva, ako sme už načrtli vyššie, aj z ich etymológie. Vo všeobecnosti ide o negatívnejšie zafarbené lexémy ako v prípade *con/conne*, a tomu sme sa snažili prispôbiť aj preklad. *Connasse de psy. Soutien psychologique à la con* (s. 170) – *Idiotská cvokárka. Psychologická pomoc na rit'*. Volíme substandardný výraz *cvokárka*. Prívlastok *à la con* si tiež v kontexte s *connasse* dovoľujeme preložiť tvrdším vulgárnejším spôsobom pomocou príslovkového výrazu. Ďalej sme sa v prekladateľských riešeniach priklonili k slovenským ekvivalentom *pako/debil/idiot*: *Ce connard vient de démolir trois collègues...* (s. 319) – *Ten pako práve zmlátil troch kolegov.*; *Au nom du père, connard* (s. 97) – *Bože môj, to je debil.*; *Le même connard?* (s. 113) – *Taký istý idiot?*

V prípade výrazu *connerie*, ktorý sa realizuje v prehovore *J'ai fait une connerie, dit-il en s'adressant à Pierre* (s. 37), uprednostňujeme preklad pomocou slovenského ekvivalentu *hlúposť*: – *Urobil som hlúposť, povedal a obrátil sa na Pierra*. Oprávňuje nás k tomu skutočnosť, že ide o slová vyrieknuté jednou z postáv románu pred neznámym človekom, čo jej zrejme zabránilo vyjadrovať sa vulgárne. Táto postava navyše zosobňuje šťastného človeka, ktorý sa vrátil hľadať manželské obrúčky na miesto, kde ich pred nejakým časom odhodila jeho bývalá a zároveň budúca manželka. V pluráli (*conneries*) by bolo možné na základe slovníkových odporúčaní siahnuť po riešeniach *hlúposti*, *somariny*, *voloviny* či *kraviny*, avšak vzhľadom na situáciu a okolnosti, v ktorých sa dej odohráva, nám uvedené možnosti pripadali príliš „jemné“. Prinajmenšom v príklade *Laisse tomber ces conneries* (s. 116), ktorý je vyjadrením vnútorného hlasu vystresovaného šoféra rútiaceho sa obrovskou rýchlosťou, pričom mu hlavou prebleskujú neskutočne chĺpne myšlienky a spomienky spojené so sebaukájaním a nenávisťou k ženám v policajných uniformách. Ukazuje sa preto nevyhnutné čerpať z oveľa vulgárnejšieho registra: – *Kašli na tie chujoviny*. Vzhľadom na inherentne prítomnú chĺpnosť by do úvahy pripadalo ďalšie riešenie typické pre oplzlé hovorené alebo konanie, ktoré je ale o niečo menej expresívne: – *Kašli na tie prasačiny*. Vo vete *Le sermon, toutes ces conneries sur l'État de droit, le vivre ensemble et la délégation de l'usage de la violence à une entité supérieure, ces conneries rousseauistes sur la légitimation du contrat social* (s. 196) je tiež možné použiť menej expresívne vyjadrenia: – *Poučanie, všetky tie voloviny o právnom štáte, spolužití, o tom, že násilie treba prenechať vyššej autorite, tie rousseauovské kraviny o uznávaní spoločenskej zmluvy*. Zámerne sme variovali použité riešenia (*voloviny/kraviny*) v zmysle sémantického prekladateľského postupu synonymie. Svoj výber expresívnych výrazov v tomto prípade zdôvodňujeme tým, že ide o reakciu nešťastného, zlomeného, unaveného a možno aj rezignovaného človeka snažiaceho sa nájsť a pomstiť unesenú dcéru na jeho zadržanie zo strany polície, ktorá sa ho snaží poučať. Na základe vžitia sa do jeho situácie sa domnievame, že únava by mu už nedovoľovala nájsť v sebe dostatok síl na to, aby sa vyjadril vulgárnejšie.

Relatívne mierny expresívny ráz má aj sloveso *déconner*, ktoré odporúčame v kontexte témy prekladať ako *blbnúť*, resp. *neblbnúť* pri negácii: – *Déconne pas, Pascal* (s. 108) – *Neblbni, Pascal*.

Zaujímavý je výraz *Ducon*, ktorý je odvodený od *con* pomocou prefixácie, ako to býva v prídomkoch (*La langue française*, 2022). Takto sám seba na jednom mieste označuje Pierre Castan, otec hľadajúci psychopatického vraha svojej jedinej dcéry Lucie: *Ferme ta gueule, Ducon!* (s. 33). Daný výraz sa začína veľkým písmenom, čo navodzuje dojem, že skutočne ide o priezvisko. Ak by sme pripustili túto možnosť, jedným z riešení by bolo jeho ponechanie v pôvodnom znení, čím by sa podporilo to exotické v preklade: *Ferme ta gueule, Ducon!* (s. 33) – *Drž hubu, Ducon!* Zároveň by bolo vhodné použiť vysvetľujúcu poznámku, že ide

o vymyslené priezvisko, ktoré v sebe nesie pejoratívny obsah (*con* – *hlupák, debil, idiot*), keďže ide o funkčné „priezvisko.“ Poznámky pod čiarou ale pôsobia na recipienta rušivo a môžu byť vnímané ako nežiaduce. Vzhľadom na spomínanú funkčnosť „priezviska“ by sa preto dalo uvažovať aj nad vhodnejšími riešeniami, ktoré by si aspoň v minimálnej miere zachovali francúzsky ráz a zároveň by mali viac či menej silný významovo priezračný pejoratívny nádech, ako napr. *Pakoň, Pakuj, Debo, Deboň, Deboš, Debák, Degeš, Tychuj, Chujo* a pod. Naše doterajšie uvažovanie o preklade *Ducon* sme však boli nútené prehodnotiť vzhľadom na skutočnosť, že inkriminovaný výraz sa objavil aj vo vete, kde zjavne neplní funkciu priezviska, ale veľmi hanlivého označenia človeka, od ktorého sa očakáva odpoveď na otázku, ako sa volá: – *Ton nom, Ducon!* (s. 319). V tomto, a konzekventne aj v prvom zmienenom prípade, sa preto domnievame, že do úvahy pripadajú skôr riešenia synonymné s dysfemizmom *connard*: – *Ako sa voláš, ty kretén!* či – *Ako sa voláš, ty imbecil!* Tieto vyjadrenia by bolo možné preložiť aj jemnejšími dysfemizmami: – *Ako sa voláš, ty niktoš!* či – *Ako sa voláš, ty naničhodník!* Uvedené riešenia vychádzajú z faktu, že *Ducon* sa uvádza ako synonymum francúzskych výrazov *Dugland, Tartempion, Machin, Chose* (Wiktionnaire, 2022) s analogickým významovým odtienkom.

Záver

Vybraná problematika sa týka návrhu prekladateľských riešení subštandardnej lexémy *con* a jej derivátov *conne, connard, connasse, connerie, déconner* z francúzskeho do slovenského jazyka v priestore súčasného švajčiarskeho detektívneho románu. Výskyt týchto lexém, ako aj lexémy *Ducon*, sa spája s tzv. neuralgickými miestami v preklade.

V štúdiu sme po teoretickom ukotvení dysfemizmu a jeho derivátov v rámci expresívnej lexiky postupovali metódami identifikácie dysfemizmov v originálnom texte a ich analýzy. Bližšie sme skúmali nielen ich sémantický význam, ale aj daný kontext, v ktorom sa nachádzali, a to s cieľom pochopiť zámery autora pri používaní tohto typu lexiky a pragmalingvistické vlastnosti jednotlivých expresívnych výrazov. Konštatujeme, že nedochádzalo k výraznejšiemu napätiu medzi inherentnou expresivitou skúmanej lexémy a jej derivátov a ich realizáciou vo francúzskom východiskovom texte.

V analytickej časti sme sa väčšinou snažili pohybovať na osi od najmenej expresívneho ekvivalentu až po najviac expresívny ekvivalent v slovenčine. V prvej etape sme sa venovali prekladu substantív z východiskového textu: *un con, une conne*. Pri hľadaní prekladateľských riešení sme dospeli k záveru, že dysfemizmus *con/conne* má omnoho viac expresívny ráz vo funkcii substantíva (napr. *blbec, vôl, idiot, debil, zmrď*) ako vo funkcii adjektíva (napr. *hlúpy, blbý*). Príslovkový výraz *à la con* tiež odporúčame v kontexte Incardonovho románu preložiť do slovenčiny ako prídavné meno: *blbý, sprostý, idiotský*. Toto spojenie totiž môže plniť aj syntaktickú funkciu prívlastku (Francúzsko-slovenský slovník, 2002), nielen príslovkového určenia, ako to uvádza napr. *LINGEA* (2009). V inom kontexte ho navrhujeme preložiť príslovkovým výrazom *na ríť*. Venovali sme sa aj verbu *déconner*, ktoré sa v skúmanej vzorke vyskytlo len raz, takže nám neposkytlo priestor na hlbšiu analýzu v zmysle porovnania stupňa expresívnosti.

Osobitnú pozornosť sme venovali aj špecifickému výrazu *Ducon*, kde nás najprv zmiatla jeho pravopisná forma s veľkým začiatočným písmenom odkazujúca na proprium. Podrobnejším skúmaním kontextu pri obidvoch výskytoch vo vzorke sme však zistili, že nejde o priezvisko, ale hanlivé označenie osoby synonymné s výrazmi *Dugland, Tartempion, Machin, Chose*. Táto problematika by si ale vyžadovala ďalšie štúdium, preto si v žiadnom prípade nenárokujeme jej vyčerpávajúce spracovanie v rámci tejto čo do rozsahu obmedzujúcej štúdie. V rovnakom duchu treba nazerať aj na ďalšie analyzované dysfemizmy.

V našom príspevku sme sa pokúsili aspoň čiastočne vyplniť medzeru v málo preskúmanej oblasti prekladu expresívnej lexiky do slovenského jazyka. Pociťujeme totiž veľkú potrebu

príbližiť budúcim prekladateľom nielen teoretickú bázu, o ktorú by sa mohli oprieť, ale aj určitý návod v podobe konkrétnych prekladateľských riešení obscénnej lexiky. Snažili sme sa pritom, aby ponúknuté slovenské ekvivalenty doposiaľ nepreloženého románu boli adekvátne, čo najvernejšie originálu. Napriek tomu si dovoľíme konštatovať, že subjektívne preferencie prekladateľov v prípade prekladu takejto špecifickej slovnej zásoby zohrávajú veľkú úlohu. Aj samotné autorky sa niekedy nevedeli zhodnúť na prekladateľských riešeniach, ktoré navrhujú v analytickej časti. Veľkú úlohu totiž zohráva idiolekt prekladateľa.

Je možné, že vysoká frekvencia expresívnych lexém má za cieľ vyvolať u čitateľa tzv. efekt šoku, ktorý je autorovi čierneho detektívneho románu blízky, vzhľadom na to, že okrem literárnej tvorby je aktívny aj v oblasti kinematografie. O to viac vnímame prínos našej štúdie o dysfemizme *con*, ale aj iných vulgárnych výrazoch, nielen na pozadí prekladu súčasnej literárnej tvorby, ale aj v intenciách prekladu filmových titulkov.

Literatúra:

- ARAGON, L. (1928): *Le Con d'Irène*. Paris: René Bonnel.
- BACHLEDOVÁ, M. (2018): *Ideológia v paratextoch k prekladovej literatúre. 1968-1989*. Banská Bystrica: BELIANUM.
- Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales: *Définition con*. [Cit. 2022-12-02.] Dostupné na internete: <<https://www.cnrtl.fr/definition/con>>
- DARD, F. (2010): *San Antonio (série)*. Paris: Robert Laffont (1949–2001).
- DOLNÍK, J. (2007): *Lexikológia*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- DOLNÍK, J. (2007): Jazykoveda a prekladateľ. In: J. Dolník – Z. Bohušová – A. Huťková (eds.): *Translatológia a jej súvislosti 2*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, s. 10–26.
- FINDRA, J. (2004): *Štylistika slovenčiny*. Martin: Osveta.
- GAVUROVÁ, M. (2010): Sociolingvistická charakteristika lexémy *sranda*. In: *Slovenská reč*, 75/3, s. 170–178.
- Glosbe: *Conne*. [Cit. 2022-17-02.] Dostupné na internete: <<https://fr.glosbe.com/fr/sk/conne>>
- GROMOVÁ, E. (2003): *Teória a didaktika prekladu*. Nitra: UKF.
- GUIRAUD, P. (1965): *Le français populaire*. Vendôme: Presses universitaires de France.
- HERGÉ (REMI, G.) (1993): *Les aventures de Tintin: Objectif Lune*. Brusel: Casterman.
- HOCHÉL, B. (1993): *Slovník slovenského slangu*. Bratislava: HEVI.
- INCARDONA, J. (2015): *Derrière les panneaux il y a des hommes*. Le Bouscat: Finitude.
- IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M. (1970): Expresívny príznak. In: *Jazykovedný časopis*, 21/2, s. 154–171.
- JAY, T. (2009): The Utility and Ubiquity of Taboo Words. In: *Perspectives on Psychological Science*, 4/2, s. 153–160.
- Kolektív, (2009): LINGEA: *Francúzsko-slovenský slovensko-francúzsky veľký slovník... nielen pre prekladateľov*. Bratislava: Lingea, s. r. o.
- KOVÁCS, M. (2020): Comment traduire en hongrois l'underground parisien ? Réflexions traductologiques autour de Paname Underground de Zarca. In: *Revue d'Études Françaises*, 24/1, s. 191–200.
- La langue française: *Définition ducon*. [Cit. 2022-06-11.] Dostupné na internete: <<https://www.lalanguefrancaise.com/dictionnaire/definition/ducon>>
- La langue française: *Définition con*. [Cit. 2022-24-01.] Dostupné na internete: <<https://www.lalanguefrancaise.com/dictionnaire/definition/con#1>>
- LIŠČÁKOVÁ, I. et al. (1983): *Francúzsko-slovenský slovník. Dictionnaire français – slovaque*. Bratislava: SPN.
- MALINOVSKÁ, Z. (2020): Le roman noir de Joseph Incardona: un prétexte pour capter le présent. In: *World Literature Studies*, 12/2, s. 4–13.
- MEŠKOVÁ, L. (2016): Kultúra prekladu v médiách – vulgarizmy v televíznych filmoch a seriáloch. In: E. Höhn – P. Poliak (eds.): *Cudzie jazyky a kultúry v teórii a praxi = Foreign languages and cultures in*

- theory and practice: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Cudzí jazyky a kultúry v teórii a praxi* (21. – 22. apríl 2016), Banská Bystrica. Banská Bystrica: Filozofická fakulta UMB, s. 266–278.
- ORAVEC, P. (2014): *Slovník slangu a hovorovej reči*. Praha: Maxdorf.
- PATRÁŠ, V. (1997): Obscénnosť a jej sociolingvistické parametre (Na fragmentoch slovenskej prózy 90. rokov). In: *Studia Academica Slovaca* 26. Bratislava: Stimul, s. 127–136.
- POPOVIČ, A. (1975): *Teória umeleckého prekladu. Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran.
- PORUBSKÁ, E. – GRÜNDLEROVÁ, V. (2002): *Francúzsko-slovenský slovník. Dictionnaire français – slovaque*. Bratislava: Ikar.
- RAČKOVÁ, N. (2018): *Analýza vulgarizmov v televíznom dabingu na Slovensku. Diplomová práca*. Bratislava: Filozofická fakulta.
- REY-DEBOVE, J. et al. (1999): *Dictionnaire du français*. Paríž: CLE International & Dictionnaires Le Robert.
- SLOVENSKÝ NÁRODNÝ KORPUS: *Par-skfr-all-3.0-sk*. [Cit. 2022-01-07.] Dostupné na internete: <<http://korpus.juls.savba.sk>>
- Slovník JÚLŠ SAV: *Dysfemizmus*. [Cit. 2022-28-01.] Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=dysfemizmus&s=exact&c=J03a&cs=&d=kssj4&d=psp&d=ogs&d=ssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=ber nolak&d=noundb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskfr&d=pskcs&d=psken#>>
- Slovník JÚLŠ SAV: *Chuj*. [Cit. 2022-28-06.] Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=chuj&s=exact&c=H4a8&cs=&d=kssj4&d=psp&d=ogs&d=ssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=ber nolak&d=noundb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskfr&d=pskcs&d=psken#>>
- TYTLER, A. F. (1791): *Essay on the Principles of Translation*. [Cit. 2022-28-01.] Dostupné na internete: <<https://bibdig.biblioteca.unesp.br/bitstream/handle/10/6622/essay-on-the-principles-of-translation.pdf?sequence=3&isAllowed=y>>
- VILIKOVSKÝ, J. (1984): *Preklad ako tvorba*. Bratislava: Slovenský spisovateľ.
- Wiktionnaire: *Le dictionnaire libre. Tartempion*. [Cit. 2022-28-06.] Dostupné na internete: <<https://fr.wiktionary.org/wiki/Tartempion>>
- ZAREMBA-HUZSVAI, N. – ZAREMBA, Ch. (2020): Traduire les «gros mots» du hongrois en français. In: *Revue d'Études Françaises*, 24/1, s. 157–166.
- ZÁZRIVCOVÁ, M. (2021): Quand la force du roman noir repose sur sa langue. In: J. Jambor – J. Souček – M. Závrivcová (eds.): *Aktuálne spoločenské problémy v súčasnom kriminálnom románe na príklade textov z nemeckej, francúzskej a slovenskej jazykovej oblasti*. Prešov: Filozofická fakulta, s. 209–229.
- ZÁZRIVCOVÁ, M. (2022): Obraz rodiny v čiernom románe Josepha Incardonu Derrière les panneaux il y a des hommes. In: J. Jambor – Z. Malinová – J. Souček (eds.): *Rodina ako spoločenský problém v súčasnom švajčiarskom a slovenskom kriminálnom románe*. Prešov: Prešovská univerzita, s. 49–83.
- ZELENÝ, A. et al. (1991): *Najkratší slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Archa.

Summary

Obstacles in translating the dysphemism *con* and its derivatives from French into Slovak

The subject of swear words has long been overlooked. In Slovak linguistics, it is rarely discussed, and what attention it does receive is often uncoordinated, with opinions and classifications varying considerably. We aim to fill this gap by unifying several theoretical points and proposing practical solutions in this article. One especially interesting lexeme in this regard is the French word *con*, as well as its derivatives. We define *con* as a dysphemism; for the translator, dysphemisms and swear words in general can present a real conundrum. In this article, we look at the “black novel” (*roman noir*) *Behind the Panels There Are Men* by Swiss writer Joseph Incardona. This contemporary work reflects reality in a harsh manner, using many disparaging expressions in the process. We proceed by identifying such expressions in the text and proposing possible ways to translate them. We hope that these solutions will prove helpful to translators, including future Slovak translators of Incardona’s works, seeing that none of his numerous books have been translated into Slovak to date.